

CHOROBY VYVOLANÉ LEPKOM

Nielen celiatikom škodí lepok

I. Celiakia

je autoimunitné ochorenie, ktoré sa manifestuje po požití lepku a príbuzných bielkovín u geneticky predisponovaných jedincov.

Nasledujúca zápalová odpoveď vedie k poškodeniu sliznice tenkého čreva, ktoré má určité mikroskopické charakteristiky. Po vysadení lepku chorobné zmeny ustupujú.

Pri diagnostike sa opierame o klinické prejavy aj laboratórne výsledky, ale definitívny záver vyplýva až z histologického vyšetrenia vzorky tenkého čreva, ktorá je odobratá pri endoskopickom vyšetrení.

Čo je pacientom, ktorí nespĺňajú diagnostické kritériá celiakie, ale tvrdia že im lepok škodí? Kam sa má takýto pacient obrátiť?

II. Alergia na lepok

Dva druhy potravinových alergií:

1. IgE mediované („rýchle“)

Klinicky: nevoľnosť, zvracanie, krčovité bolesti brucha, hnačka, kožné prejavy (začervenanie, koprivka), opuch pier, tváre, hrdla, dušnosť aj porucha vedomia
Najčastejšie príčiny: kravské mlieko, vajcia, sója, arašidy, pšenica, orechy, ryby, morské plody, rôzne semená, mak, sezam ale aj mnoho iných potravín.

2. Non IgE mediované („pomalé“)

Prejavujú sa subakútnymi a chronickými reakciami.

Liečba potravinových alergií:

1. Dietoterapia:

vylúčiť podozrivú potravinu, ale aj typické alergény

pri neúspechu dop. elementárna diéta

2. Medikamentózna liečba:

antialergiká

kortikoidy

Diagnostika potravinovej alergie:

1. Podrobná anamnéza

(informácia o iných alergických ochoreniach, napr. ekzém, atopická dermatitída, alergická nádcha, asthma ...).

2. Laboratórne vyšetrenia:

Ktoré testy robiť a ako ich interpretovať je plne v kompetencii imunoalergológov.

Pacient netolerujúci lepok, teda potraviny obsahujúce múku po vylúčení celiakie, má ísť na alergologické vyšetrenie.

Neceliakálna gluténová senzitivita (NCGS):

Niektorí jedinci majú celiakii podobné prejavy po požití pšeničnej potravy a napriek tomu nemajú typické sérologické, histologické a genetické markery charakteristické pre celiakiu a nemajú ani sérologickú odpoveď v zmysle zvýšeného imunoglobulínu IgE, spájaného s alergiou na pšenicu.

Stav spojený so vznikom rôznych symptómov, ktoré sú odpoveďou na konzumáciu potravy, ktorá obsahuje pšenicu, jačmeň, raž a ústupom týchto symptómov po odstránení menovaných zložiek zo stravy, pričom bola diagnosticky vylúčená celiakia aj alergia na pšenicu.

Niektoré prejavy spojené s celiakou, alergiou na pšenicu a NCGS:

1. Gastrointestinálne = tráviace:

Celiakia: *Bolesti brucha, hnačka, zápcha.*

Alergia na pšenicu: *Bolesti brucha, zvracanie, hnačka.*

NCGS: *Bolesti brucha, hnačka, zápcha, nevoľnosť, zvracanie.*

2. Neurologické/psychiatrické:

Celiakia: *Bolesti hlavy, bolesti svalov a kostí, zahmlenie mozgu (brain fog), trpnutie a znížené citlivosti rúk a nôh, únava, ataxia.*

Alergia na pšenicu: *Bolesti hlavy, závrate.*

NCGS: *Bolesti hlavy, bolesti svalov, kostí, zahmlenie mozgu, trpnutie a znížená citlivosť rúk a nôh, únava, iné neurologické a psychiatrické prejavy.*

3. Ostatné:

Celiakia: *Dermatitis herpetiformis, úbytok telesnej hmotnosti.*

Alergia na pšenicu: *Ekzém, astma, nádcha, nevoľnosť, svrbenie.*

NCGS: *Kožné vyrážky, nevoľnosť, úbytok telesnej hmotnosti.*

Gluténová senzitivita a neuropsychiatrické choroby:

Schizofrénia, periférna neuropatia, cerebellárna ataxia, autizmus.

Príklady:

- cirkulujúce protilátky proti gluténu sú u 25% pacientov so schizofréniou, klinické zlepšenie až ústup ťažkostí po bezlepkovej diéte u časti pacientov...
- zvýšené protilátky proti gluténu do 40% pacientov s idiopatickou sporadickou ataxiou...
- možná súvislosť medzi autizmom a celiakiou. Bezlepková strava je populárna v komunite autistov...

Sú potrebné ďalšie štúdie na poznanie, ako môže glutén prispieť ku patogenéze niektorých neurologických chorôb.

Epidemiológia:

Hodnoverné epidemiologické štúdie tohto ochorenia nie sú. The Wall Street Journal v roku 2012 uverejnil informáciu expertov, že 1 z 20 Američanov má nejakú formu NCGS. **Pri všeobecne udávanej prevalencii celiakie 1:100 to znamená, že týchto pacientov je viac ako celiatikov.**

Bezlepková diéta je v súčasnosti aj móda, o to starostlivejšie budú musieť lekári diagnostikovať reálne chorých pacientov.

Diagnostika:

Odporúčané vyšetrenia:

- Protilátky proti tkanivovej transglutamináze v triede IgA
- Deaminovaný gliadín v triede IgA aj IgG
- IgE protilátky proti pšeničným proteínom
- Prípadne HLA typizácia HLA DQ2 a HLA DQ8 (kde negativita na 99% vylučuje celiakiu)
- Pomocný môže byť aj kožný test na vylúčenie alergie a pšenicu

Nie je známy špecifický sérologický marker pre NCGS.

Nikdy nezačínať bezlepkovú diétu pred stanovením diagnózy!!!

- Diagnostika celiakie sa týmto skomplikuje. Vynechanie lepku mení sérologický aj histologický obraz. Pacient s celiakiou má byť odborne vedený a kontrolovaný gastroenterológom. Na Slovensku pacienti s enterobiopicky overenou celiakiou majú možnosť získať niektoré bezlepkové suroviny a potraviny čiastočne hrazené zo zdravotného poistenia.
- Túto možnosť majú aj pacienti alergickí na pšenicu ale až po splnení určitých diagnostických kritérií. Ak naozaj predpokladáme alergickú etiológiu, možno pacientovi pomôcť aj medikamentózne.
- **Až po vylúčení vyššie uvedených ochorení je namieste myslieť na NCGS a dodržiavať bezgluténovú diétu.**

Dnes sa odporúča nasledujúca schéma na stanovenie diagnózy NCGS:

Rozloženie na jednotlivé kroky:

1. Klinické podozrenie na gluténovú senzitivitu
2. Sérologické testy = negat.
3. Bezgluténová diéta
4. Predbežná diagnóza NCGS.
5. Reexpozícia gluténom - pri návrate symptómov.
6. Definitívna diagnóza NCGS.

Prevalencia celiakie na Slovensku

rok 2004   1 : 1 792

rok 2008   1 : 677

rok 2012   1 : 404

rok 2016   1 : 305

Počet celiatikov na Slovensku v roku 2016

dospelí: 13 261

deti: 4 485

spolu : 17 746

PREVALENCIA: 1 : 305

Prečo pacienti s Neceliakálnou gluténovou senzitivitou nemajú bezlepkové výrobky čiastočne hrazené zo zdravotného poistenia?

1. NCGS nie je autoimunitné, závažné ochorenie s následkami ako celiakia.
2. Pacienti s NCGS väčšinou tolerujú parciálne lepok, väčšinou diéta nemusí byť 100% ako u celiakie.
3. Žiadna ekonomika by takú finančnú záťaž nezvládla. Financie sú orientované na závažnejšie ochorenia.

Prevalencia ochorení vyvolaných lepkom

Celiakia : 1%

Alergia na pšenicu: 6 - 9% deti a 3 - 4% dospelí

NCGS: 5%

Spolu: 11% ???

Ochorenia spôsobené gluténom

Autoimunitné

Celiakia

Gluténová ataxia

Dermatitis herpetiformis

Alergické

Potravinová alergia postihujúca kožu, GIT, RS

Profesionálna alergia - Astma pekárov

WDEIA: wheat dependend exercise induced anafylaxis

(námahou indukovaná anafylaxia v súvislosti s konzumáciou múky)

Neautoimunitné - Nealergické

Neceliakálna gluténová senzitivita

Prednáška na výstave **Gluten Free Expo Slovakia 2018**.

MUDr. Božena Pekárková

predsedníčka pracovnej skupiny pre celiakiu Slovenskej gastroenterologickej spoločnosti.